

AKALAN HAKKINDA YENİ GÖZLEMLER

Şevket Dönmez*

NEW OBSERVATIONS ON AKALAN

The Akalan, which is located 18 km southwest of Samsun, has been founded on a steep slope of a high plateau. A defence system, about 1 km long and fits in the topography, surrounds the fortress, which is approximately 300 m long and about 50-70 m wide. The most important and interesting group of findings among others; obtained at Akalan, consist of decorated architectural terracotta plates. These decorated architectural terracotta plates point out a wooden construction in the fortress, which should most probably be a temple. The potsherds obtained at Akalan, can be divided mainly into two groups; the first group consist of the local production in the Alişar IV tradition, where the similar ones are seen in the Central Anatolia Region, while the second group consist of potsherds in wild goat style having it roots in the Aegean World, and understood to be imported. It is most probable the the Akalan has been built by the local people in the region to defend themselves against the Eurasian horse-riding nomads, who are understood to have created a caotic atmosphere in Central Black Sea Region as well as in the most parts of Anatolia. Another important problem is about the ancient name of Akalan. Macridy Bey, by putting together the architectural remains and other findings with the information in the historical sources, in his excavation report; has proposed that Akalan may well be the Pteria that Herodotos mentioned, however, this has not been very popular, as there are other nominated cities as Boğazköy and Kerkenes Dağ. It must be primarily emphasized that, Pteria should be searched in the vicinity of Sinope, depending on the historical geography data, having its roots in Herodotos himself. The two locations that are said to be Pteria; Boğazköy is 330 km from Sinope on today's roads, while Kerkenes Dağ is 400 km. On the contrary to these two above, Akalan being only 120 km to Sinope and being really in the Sinope district –Black Sea Region- provokes the thought that this could be Pteria. In addition, as the people identified as White Syrians (*Leuko Syriens*), by the ancient Greek historians, because they were whiter than the Syrian people and especially the Aramians, having lived in this region, is another indicator of the region where Akalan is located, is

---

* Yrd.Doç.Dr. Şevket Dönmez, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı. İstanbul. Türkiye. sdonmez@mail.koc.net

suitable for Pteria. The most interesting and nonunderstandable remark about Kerkenes Dağ, which is heavily proposed to be Pteria, is that G.D. Summers claims about Pteria, consequently Kerkenes Dağ, being a Median city. However, there is definitely non such information in Herodotos. The archaeological and philological findings that G.D. Summers support his claims with, are depended on arguable information. Additionally, the researchs and small excavations realised in Kerkenes Dağ, have not presented powerful findings that may support G.D. Summers's claim. G.D. Summers, in one of his article, by making reference to S. Przeworski, states that both Pteria near Sinope and Pterion, a Median city, in a list of Stepanos Byzantios, which is lost now. G.D. Summers, who emphasizes the similarity in names of Pteria and Pterion, heavily defends that Pteria, consequently Kerkenes Dağ, is a Median city. However, the mentioning of two separate cities named Pteria as well as Pterion, clearly certifies that there are two antique cities, with identical names. Starting from this point, we understand that Pteria near Sinope has no relation with Medians (because Pteria is not mentioned as a Median city here); on the other hand, Pterion being mentioned as a Median city and consequently it should be outside Anatolia, and maybe in West Iran, where Medians have lived. In addition to all these, the painted potsherds in Alişar V style and fibeln, obtained in the and of the first excavation works realised by E.F. Schmidt, point out that a group of people of Central Anatolia Region, have lived in Kerkenes Dağ, in the Late Iron Age. Although a structure, similiar to a apadana reflects that it has been influenced by Iran, that have been found in the excavations carried out in the recent years, is for from proving that Kerkenes dağ is a Median city, by itself.

Samsun-Büyükşehir bağı İikadım İlçesi Çatmaoluk Köyü Yeniköy Mahallesi'nin 2 km güneyinde yer alan (bkz. Harita) ve kale tipi bir yerleşme olan Akalan¹, yüksek bir platonun dik yamacında kurulmuştur. Güney, kuzey ve

¹ Müze-i Hümayun (bugünkü İstanbul Arkeoloji Müzeleri) müdür yardımcısı Halil Bey 1906 yılında Samsun'dan geçerken, şehrin ünlü antikacılarından M. Theodoridi'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında antikacıda bulunan bazı eserler Halil Bey'in dikkatini çekmiştir. Halil Bey, M. Theodoridi'den çoğunluğunu pişmiş toprak mimari kaplama levhalarının oluşturduğu bu eserlerin geliş yerini öğrenmesini ve bundan sonra köylüler tarafından getirilebilecek benzer eserleri Müze hesabına satın almasını rica etmiştir. Gelen bilgilerin söz konusu eserlerin kaynağının Samsun'un yakınlarındaki Akalan olduğunu göstermesi üzerine Halil Bey burada bir kazı çalışması yapılmasına karar vermiştir. Kazıya maddi destek Almanya'nın Dresden şehriden J. Mühlberg tarafından sağlanmış ve çalışmalar 1906 yılında Müze'nin uzmanlarından Th. Makridy Bey tarafından başlatılmıştır. Çalışmalarda ilk iş olarak kalenin savunma sistemi, bir çoğu ağaç niteliği kazanmış olan çalılıklardan 25 iş günü sonucunda temizlenmiş ve kale net olarak ortaya çıkarılmıştır (Res. 5 ve 7). Bu yorucu çalışma sonrasında ise, fotoğraf çekimi ile plan çizimleri gerçekleştirilmiş ve bu işlemlerden sonra başlatılan kazı çalışması yalnızca bir sezon sürmüştür. Bu kazı çalışmasından (Macridy 1907: 167-175) sonra, Akalan sırasıyla 1926 yılında H.H. von der Osten (Osten 1929: 31-32; Osten/Schmidt 1930: 7-8, fig.4), 1971 yılında U.B. Alkım (Alkım 1973: 438; Alkım 1975: 25; Kızıltan 1992: 226), 1988 yılında M. Özsait (Özsait 1990: 124) 1997 (Dönmez 1999: 517) ve 1998 (Dönmez 2000: 331) yıllarında Ş. Dönmez tarafından incelenmiştir. U.B. Alkım (Alkım 1973: 438; Alkım 1975: 25) ile M. Özsait (Özsait 1990: 124) araştırmalarında kale ve civarında İlk Tunç Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları bulduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca S. Przeworski, ilk defa von der Osten tarafından farkedilmiş olan Akalan'daki İlk Tunç Çağı (Bakır Çağı) çanak-çömleğinin varlığı ile bir yazısında ilgilennmiştir (Przeworski 1935: 391, 395). Bu durum Akalan'da ilk yerleşimin İÖ 3. binyıla kadar uzandığına işaret etmesi açısından önemlidir. Akalan'da gerçekleştirdiğimiz

batıdan Karadeniz'e dökülen Kürtün Irmağı'nın bir kolu olan Karadere çayı ve kollarınca sınırlanmış olan yerleşme, kuzeybatı ve güneybatısındaki iki vadiye egemen bir konumda inşa edilmiştir (Res.1). Savunma açısından çok uygun bir yere kurulmuş olduğu gözlenen Akalan'ın, savunma mimarisi düzenlemesinde bu konumdan azami bir şekilde faydalanılmış olduğu görülmektedir.

Yaklaşık 300 m uzunluğa ve ortalama olarak 50-70 m genişliğe sahip Akalan'ı bir kısmı günümüzde toprak altında kalmış olan ve uzunluğu 500 m'ye yaklaşan, topografyaya uydurulmuş ve halen ayakta duran bir savunma sistemi çevirmektedir. (bkz. Topografik Plan). Kalenin kurulmuş olduğu tepenin büyük kısmını kapladığı anlaşılan kayalar kimi yerlerde surlara doğal bir temel oluşturmuştur (Res.2). Halen ortalama 4.50-5.00 m yüksekliğe varan surlar, özellikle kuzeydoğu cephede 55-60 derecelik bir eğime sahipken, batıya ve güneye doğru bu eğim 80 dereceye kadar dikleşmektedir (Res.3). Kiklopik ve kaba taşlardan oluşturulmuş savunma duvarlarının boşlukları küçük taşlarla doldurulmuştur. Kalınlıkları tam olarak anlaşılamayan bu surların masif örgü tekniğinde yapılmış oldukları, yasadışı kazılar sonucunda oluşmuş tahribat sonrasında görülmektedir (Res.4). Üzerinde, büyük olasılıkla, ahşap destekli kerpiçten yüksek bir beden bulunduğu düşünülebilecek surun eğimli olarak yapılmış olmasının yanısıra, diğer önemli bir özelliği de, dönüşlerin keskin açılar yerine yuvarlatılmış oluşudur. Kalenin bilinen iki girişi vardır. Birinci ve büyük giriş güneyde, yuvarlatılmış planlı kuleye benzer iki büyük duvar arasında yer alır² (Res.5-6). Küçük olan ikinci giriş ise, kalenin kuzeyindedir. Kalenin orta kesiminde bulunan yaklaşık 7-8 m.lik yükseltinin ise, daha eski dönemleri de içeren bir höyük olduğu düşünülmektedir³ (Res.9).

Akalan'da ele geçmiş en önemli ve ilginç buluntular, pişmiş toprak mimari kaplama levhaları, çatı kiremitleri ve akroter parçalarını oluşturan gruptur. Levhalar üzerindeki, kabartma ve mat boya ile oluşturulmuş motifler, krem üzerine kiremit kırmızısı, koyu kahverengi, kahverengimsi siyah, grimsi siyah ve sarımsı kahverengi ile yapılmıştır.

---

araştırmalarda kalenin yine yoğun bir bitki örtüsü altında kalmış olması en büyük güçlük olarak karşımıza çıktı (Res.1 ve 8). Kazıdan sonra, kaledeki Demir Çağı yerleşmesinin önemini farkedene pek çok bilim adamı, Akalan'ı yazılarında konu edinmişlerdir (Przeworski 1935: 391; Kansu/Özgüç 1941: 218; Bossert 1942: fig.1049-1051; Kökten 1945: 471; Roebuck 1959: 120; Akurgal 1961: 85, 100; Huxley 1966: 66; French 1991: 238; Dengate 1978: 247).

² Bu giriş şimdi tahrip olmuş durumdadır.

³ Alkım 1973: 438; Alkım 1975: 25

Kaplama levhaları işlev açısından 2 gruba ayrılır; çörtlen deliği olanlar ve duvar levhaları; Çatının kenarlarındaki silmelerde yer almış olduğu çörtlen deliklerinden anlaşılan örnekler üzerinde karşılıklı duran aslan ve aslan-panter (Res.10) figürleri içeren kompozisyonlar görülmektedir. Duvar kaplama levhaları da zengin bezemelere sahiptir. Bunlar içinde birçok figürlü kompozisyonların yanısıra, bitkisel motif olarak lotus-palmet frizi ile örgü bandı (Res.11) ve örgü bandı-rozet motifi (Res.12); geometrik motif olarak ise, meander (Res.13), baklava dilimi, dikdörtgen ve zarf motifleri görülmektedir. Çatı kiremitleri bezemesizdir. Akroter parçaları ise boya ile oluşturulmuş balık pulu motifleriyle bezelidir (Res.14/12-13).

Mimari kaplama levhaları, Akalan'da büyük olasılıkla tapınak olması gereken ahşap bir yapıyı⁴ işaret etmektedir. İ.Ö. 6. yüzyılın başlarından itibaren Midas Şehri⁵, Gordion⁶ ve Pazarlı⁷ gibi Orta Anadolu kentlerinde yapıların dış yüzlerinin pişmiş topraktan, boya bezekli olarak kabartma tekniğinde bezenmiş kaplama levhalarıyla süslenmesi geleneğinin⁸, bir süre sonra büyük olasılıkla Pazarlı⁹ yoluyla Akalan'a ulaştığı anlaşılmaktadır¹⁰. Ayrıca, pişmiş toprak akroter parçalarının varlığı, Akalan'da yer aldığını sandığımız ahşap tapınağın, büyük olasılıkla megaron tarzında, semerdamlı ve üçgen alınlıklı bir yapı olduğunu düşündürmektedir.

Akalan mimari kaplama levhaları, çatı kiremitleri ve akroterleri bir çok kere tartışma konusu yapılmıştır¹¹. Bunlar içinde en ayrıntılı incelemeleri gerçekleştirmiş olan A. Akerström, kaplama levhalarının İ.Ö. 6. yy'ın ikinci

⁴ Kaledeki yapıların büyük bölümünün ahşaptan yapılmış oldukları açık olarak kazı raporunda belirtilmese de, taş temelli veya kerpiçli yapı kalıntılarında söz edilmemesi (Kale planında en doğuda yer alan dikdörtgen planlı küçük yapı ve raporda belirtilen taştan oluşturulmuş bir kaldırım hariç), büyük yangın izlerinden bahsedilmesi ve ayrıca kazı sırasında yapıların planlarının alınamamış olmasından anlaşılmaktadır.

⁵ Akerström 1966: 133-136, taf.68

⁶ Akerström 1966: 136-161, taf.69-86

⁷ Akerström 1966: 161-190, taf.87-96

⁸ Bezemeli mimari kaplama levhalarıyla süslediği anlaşılan bu yapılar içinde tapınakların önemli bir yer tuttuğu düşünülmektedir. Çünkü Eskişehir ve Afyon arasındaki yaylada yer alan ve ana tanrıça Kibele'nin megaron tarzındaki tapınaklarının ön cephesini temsil eden kaya anıtları üzerinde yer alan süslemeler, mimari kaplama levhalarının bir tapınağın süslenmesinde nasıl kullanılmış olduğu hakkında fikir vermektedir. Kaya anıtları içinde bu durumu en güzel biçimde yansıtanları Eskişehir bölgesinde Midas Anıtı (Haspels 1971: 73, res.8-13), Arezastis Anıtı (Haspels 1971: 79, res.83-84, 513.1, 514), Bitmemiş Anıt (Haspels 1971: 77, res.14-15, 513.2-3) ve Bahşeyiş Anıtı (Haspels 1971: 81, res.124-125, 516, 517.1-4), Afyon bölgesinde Değirmen Anıtı (Haspels 1971: 86, res.160-166, 520.4), Maltaş Anıtı (Haspels 1971: 85, res.157-158, 519, 520.1-3) ve Arslankaya Anıtı'dır (Haspels 1971: 87, res.186-191, 523).

⁹ Koşay 1941: 6-8, lev.XXVII-XXXI; Akurgal 1943: 1-22

¹⁰ A. Akerström, mimari kaplama levhaların Akalan, Pazarlı ve hatta Boğazköy'e, deniz yoluyla İonia-Amisos güzergahından ulaştığını iddia etmektedir. Akerström 1978: fig.1

¹¹ Koch 1915: 22; Kjelberg 1940: 147; Maksimova 1956: 64

yarısına ait olabileceklerini ve Geç Rhodos ile Kuzey İonia (bu tabir büyük olasılıkla Ephesos ve Larissa için kullanılmıştır) etkileri taşıdığını belirtmiştir¹².

Akalan'da ele geçmiş olan diğer önemli bir buluntu grubu olan çanak-çömlekler¹³ başlıca 2 gruba ayrılır; birinci grubu, benzerleri Orta Anadolu'da görülen Alişar IV geleneğindeki yerli yapımlar (Res.14/1-11, 14-15), ikinci grubu ise, ithal oldukları anlaşılan Ege dünyası kökenli yaban keçisi stilindeki çanak-çömlekler (Res.14/17) oluşturur. Bu iki çanak-çömlek grubu karşılaştırıldığında, Akalan'da ele geçmiş en önemli ve sayıca en fazla olan çanak-çömlek grubunun yaban keçisi stilindeki oinokhoe parçaları değil, Alişar IV geleneğindeki boya bezekli çanak-çömlekler olduğu görülmektedir. Çoğunluğu oluşturan ve İ.Ö. 6. yüzyılın başlarına tarihlendirilebilecek bu çanak-çömlek parçalarının yerel üretim olduğu, benzerlerinin İkiztepe¹⁴ ile Sinop¹⁵, Alaçam-Sivritepe¹⁶, Tekkeköy¹⁷ ve Vezirköprü-Oymaağaç Höyük (Höyük Tepe)¹⁸ gibi yöre merkezlerinde ele geçmiş olmasından anlaşılmaktadır.

S. Atasoy, Amisos'u konu olarak işlemiş bulunduğu çalışmasında, söz konusu yaban keçisi stilindeki çanak-çömlek parçaları ile mimari kaplama levhalarındaki Grek etkilerinden hareketle, Akalan'ın Amisos'a gelen Phokaiialılar ve Miletoslular tarafından kuzey-güney ticaret yolunu kontrol etmek amacıyla kurulmuş olabileceğini belirtmiştir¹⁹. Ancak, eldeki verilerin ışığında Akalan'ın kolonistler tarafından değil, büyük olasılıkla Orta Demir Çağı'nda (İÖ 850/650) Orta Anadolu'dan bölgeye gelmiş olan yerli halkın kurmuş olabileceği de düşünülebilir. Bunun ilk nedeni kalede ele geçmiş bulunan Alişar IV geleneğindeki çanak-çömleğin, yukarıda belirtildiği şekilde bölgenin yerli halkının kullandığı çanak-çömlek olmasıdır.

İkinci neden ise pişmiş toprak mimari kaplama levhalarının, bazı Grek etkileri yansıtılmalarına karşın, gelenek olarak, Alişar IV geleneğindeki boya bezekli çanak-çömlek parçaları gibi Orta Anadolu'ya bağlılık göstermeleridir.

¹² Akerström 1966: 121-133

¹³ Cummer 1976: 31-36

¹⁴ Bilgi 1999: fig.5-8, 12/1-9, 13/1-14

¹⁵ Akurgal 1955: taf.33

¹⁶ Dengate 1978: 248, fig.III/1, pl.65/3

¹⁷ Kökten/Özgüç/Özgüç 1945: 384, lev.VI/7. Söz konusu yazıda Tekkeköy'de ele geçmiş ve T. Özgüç tarafından Eski Tunç Çağı boyalı olarak değerlendirilmiş olan ilgili çanak-çömlek parçasının İkiztepe'de yakın yıllarda bulunan Geç Demir Çağı boya bezekli çanak-çömleklerinin özellikle birisi (Bilgi 1999: fig. 5, 13/12) ile bezeme açısından çok benzeşmesi Tekkeköy parçasının da büyük olasılıkla Geç Demir Çağı'na ait olduğuna işaret etmektedir.

¹⁸ Dengate 1978: 249, fig.III/2, pl.65/5

¹⁹ Atasoy 1997: 39

Çünkü, pişmiş toprak levhalara Akalan'ın kuş uçuşu 140-150 km güneydeki kale tipi bir yerleşme olan Pazarlı'da da rastlanması, ayrıca, Pazarlı'nın mimari anlayış açısından²⁰ ve boya bezekli çanak-çömlek²¹ bakımından Akalan ile benzerlikleri, buranın kolonistler tarafından kurulmuş bir kale olduğu varsayımını oldukça zayıflatmaktadır.

Üçüncü neden Akalan'ın özellikle savunma mimarisi açısından Yozgat ili Sorgun ilçesi sınırları içindeki Kerkenes Dağ yerleşmesinin Kapadokya Kapısı²² ile çarpıcı benzerlikler göstermesidir. Bu benzerlikler sur duvarlarında kullanılmış olan iri taşların şekilleri, inşa tekniği, sur duvarlarının eğimli oluşları ve girişlerde kuleye benzer yuvarlak konstrüksiyonların kullanılması ile ön plana çıkmaktadır. Aralarında yaklaşık 400 km mesafe olan Akalan ile Kerkenes Dağ yerleşmelerinin bu ortak mimari özellikleri, Akalan'ın, çanak-çömleğin de yansıttığı doğrultuda mimari olarak da Grek Dünyası ile değil, Orta Anadolu Bölgesi ile güçlü ilişkilere sahip insanlar tarafından kurulmuş olduğuna işaret etmektedir.

Dördüncü neden ise, İ.Ö. 7. yüzyılda bölgede gelişmiş olan siyasi olaylardır. Geç Demir Çağı'nda Kafkaslar üzerinden Anadolu'ya giren ve Gordion'u yakıp yıkan Avrasyalı atlı göçebe savaşçılarından Kimmerler'in bazı boylarının Paphlagonia üzerinden Orta Karadeniz Bölgesi'ne oradan da Doğu Karadeniz Bölgesi'ne kadar ilerlemiş oldukları düşünülmektedir²³. Bunlara ait arkeolojik kalıntılar -fazla olmamasına karşın- bu durumu kanıtlar niteliktedir. Tokat ili Zile ilçesi yakınlarında yer alan Maşat Höyük'ün I. Yapı katında ortaya çıkarılan bir at gömüsü²⁴ ile İskit tipi okuçları²⁵ Avrasya atlı savaşçılarının Orta Karadeniz Bölgesi'ndeki varlıklarına işaret etmektedir. Bunlara ek olarak, Amasya ili Gümüşhacıköy ilçesi İmirler Köyü Yedi Pelitler Mevkii'nde yasadışı kazılar sonucunda tahrip edilmiş olan, bir kurganın²⁶ atıyla birlikte gömülmüş Avrasyalı atlı göçebe savaşçılarından bir komutanına ait

²⁰ Koşay 1941: lev.XXXVI

²¹ Koşay 1941: 5-6, lev.XVIII-XIX

²² Summers/Summers/Özcan/Stronach 2001: şek.8, 10-12

²³ Tarhan 1984: 112-113

²⁴ Özgüç 1978: 17

²⁵ Özgüç 1982: Lev.62/10-11

²⁶ Buluntuları (demir bir kılıç, tunç ve demirden bir savaş kazması ve bunun tunç kabzesi, tunç bir at gemi parçası ve tunç 7 okucu) rastlantı sonucu Amasya Müzesi tarafından elde edilmiş olan bu kurganda, Müze Müdürlüğü tarafından yapılan kazı sonucunda, yasadışı kazılar sonrasında çukuru gören köylülerin ifadesine göre yüksekliği en az 1 m olan taş duvarlı bir konstrüksiyona ait duvarların yalnızca en alt taş sırası ortaya çıkarılmıştır. Derinliği 1.2 m, çapı ise, 2.8 m olarak saptanan kurganın sert balçık toprak zemini üzerinde 7 tunç okucu ve bir insan ile bir ata ait olduğu saptanan kemikler ele geçmiştir. Geniş bilgi için bkz. Ünal 1982: 65-81; Müller-Karpe 1995: 233-238

olduğu anlaşılmaktadır. Bu tip kurganların Orta Karadeniz Bölgesi'nde yaygın olduğuna, 1978 yılında Amasya Müzesi tarafından satın alınmış olan 250 adet İskit tipi tunç okucu da işaret etmektedir. Çünkü, okuçlarını müzeye satan kişi bunları Samsun'un Ladik ile Amasya'nın Taşova ilçeleri arasındaki bir vadide soyulmuş bir mezarın içinde bulduğunu belirtmiştir²⁷. Bu bilgiler doğrultusunda 1997, 1998 ve 1999 yıllarında Amasya ili sınırları içinde gerçekleştirdiğimiz yüzey araştırmaları sırasında, Taşova ilçesine özel bir önem vererek bu tip kurganların varlığı konusunda çok ayrıntılı incelemeler gerçekleştirdik. Bu incelemeler sonucunda kutsal kişilerin yattığına inanılan bazı küçük ve yapay tepeler dikkatimizi çekti²⁸. Üst kısımlarında, moloz taşlardan oluşturulmuş 2 x 3 m boyutunda oval biçimli konstrüksiyonlar bulunan, yükseklikleri 3-4 m ve çapları ise 5-6 m olan bu tepeler kurgan olabilecekleri şüphesiyle tarafımızdan belgelendi. Toplam sayısı şimdilik iki olan bu tepelerden birisi Çallı Evliya adıyla bilinmektedir. Çallı Evliya (Res.15) Yeşilyurt (eski Sepetli Oba) köyünün 5 km güneydoğusunda, Yeşilyurt-Taşova yolunun kenarında yer almaktadır. Çallı Evliya 6 m çapında ve 4 m yüksekliğindedir. Bu tepelerden diğeri ise Geyik Baba adıyla anılmaktadır. Gürsu (eski Tekelüze) köyünün 1 km güneyinde yer alan Geyik Baba (Res.16) 6 m çapında ve 4 m yüksekliğindedir. Bu küçük tepelerin tümülüslerden oldukça küçük olmaları ve içinde kutsal bir şahsın yattığına inanılması yani ölüye saygı geleneği taşıması bunların kurgan olma olasılığını yükseltmektedir. Ancak, bu küçük tepeler değerlendirilirken bunların küçük tümülüsler olabileceği de hiçbir zaman gözden çıkarılmamalıdır. İçeriklerinin tam olarak anlaşılabilmesi için bu küçük tepelerde mutlaka kazı yapılmalıdır. Yöredeki olası kurganların bazılarının ise konilerinin tarım faaliyetleri ve erozyon nedenleriyle aşınmış olabileceği ve yüzeyden farkedilemeyeceği de düşünülmelidir. Bu nedenlerle yöredeki kurganların sayılarının gelecek yıllarda yapılacak olan araştırmalarla veya tesadüflerle artacağı açıktır.

Diğer önemli bir durum ise, Avrasyalı atlı savaşçıların bölge sanatına yaptıkları etkilerdir. Bu etkilerin kendi sanatları ile değil, yaşantılarını yansıtan öğelerle gerçekleşmiş olduğu anlaşılmaktadır. Maşat Höyük'te Demir Çağı'nın II. yapı katında ele geçiş olan bir çanak-çömlek parçası üzerinde yer alan

²⁷ Ünal 1982: 69

²⁸ Yatır olduğuna inanılan ve bölge halkı tarafından Tekke olarak ziyaret edilen bu küçük tepelerin yerlerini gösteren ve bu konu ile ilgili düşüncelerini ileten Doç.Dr. Yılmaz Selim Erdal'a teşekkürü bir borç bilirim.

stilize bir süvari figürü²⁹, arkaya doğru uzanan ince ve büyük olasılıkla örülmüş saçı ve elinde tuttuğu çubuk şeklindeki silahı ile yerli Anadolu insanından çok bir step savaşçısına benzemektedir. Buna ek olarak, Orta Anadolu Geç Demir Çağı boya bezekli çanak-çömleğinde bir anda ortaya çıkan at figürleri, yine bu etki çerçevesinde değerlendirilebilir³⁰.

Bütün bu verilerin ışığında Geç Demir Çağı'nda Anadolu'nun büyük kısmında olduğu gibi Orta Karadeniz Bölgesi'nde de bir kargaşalık ortamı oluşturarak bölgenin huzurunu bozdukları anlaşılan Avrasyalı atlı savaşçılara karşı bölge halkı kendini savunmak için bazı önlemler almış olmalıdır. Akalan'ı bölge halkı bu önlemler çerçevesinde, Avrasyalı atlı savaşçılara karşı kendini korumak için kurmuş olabilirler.

Diğer önemli bir sorun ise, Akalan'ın antik adı ile ilgilidir. Macridy Bey, kazı raporunda, mimari kalıntıları ve diğer buluntuları tarihi kaynaklardaki bilgilerle birleştirerek, Akalan'ın Herodotos'un bahsettiği Pteria olabileceği fikrini³¹ ortaya atmış, ancak bu öneri üzerinde, başka aday kentler olduğu için fazla durulmamıştır. 1860'lı yıllarda Anadolu'da geziler yapan ünlü Fransız gezgin C. Texier, o zamanlar bir Hitit şehri olduğu bilinmeyen Boğazköy'ü gördüğü zaman, burasının Pteria olduğunu düşünmüştür. Daha sonra Boğazköy hafirleri bu lokalizasyon önerisini benimseyerek Boğazköy'ün Pteria olabileceğini ileri sürmüşlerdir³². Son olarak 1991 yılından bu yana önemli bir Geç Demir Çağı kenti olan Kerkenes Dağ'da araştırmalar yapan G.D. Summers, ilk olarak S. Przeworski tarafından ileri sürülmüş olan Kerkenes Dağ'ın (bkz. Harita) Pteria olabileceği varsayımını³³, yeniden gündeme getirmiştir³⁴.

²⁹ Özgüç 1982: 58, lev.74/10

³⁰ Orta Anadolu Geç Demir Çağı boya bezekli çanak-çömleği üzerinde at olarak değerlendirilebilecek figürler Maşat Höyük (Özgüç 1982, lev.74/9), Boğazköy-Büyükale (Bossert 2000: farbtafel C/291, 337, Taf.36/336-337, 111/336-337), Kerkenes Dağ (Schmidt 1929: 264, fig.60), Alışar Höyük (Schmidt 1933: pl.V/b.140; von der Osten 1937: 21, pl.VI/4), Kaman-Kalehöyük (Omura 1992: lev.III/4, res.II/2), Eskiyaar (Bayburtluoğlu 1979: lev.177/18-20) ve Kültepe'de (Özgüç 1971: lev.XVII/3 a-b, 4, XVIII/6) ele geçmiştir.

³¹ Macridy 1907: 174-175

³² Bittel 1970: 155-156; Bossert 2000: Abb.43

³³ Przeworski 1929: 312-315

³⁴ Summers/Summers 1995a: 572; Summers/Summers 1995b: Ankara: 22-25; Summers/Summers/Ahmet 1995: 43-68; Summers/Summers 1996a: 101-103; Summers/Summers 1996b: 27-28; Summers /Summers /Baturayoğlu/Harmanşah/McIntosh 1996: 207; Summers 1997: 86; Summers/Summers 1997a: 335; Summers/Summers 1997b: 23-25; Summers/Summers 1998a: 184-185; Summers/Summers 1998b: 25-27; Summers/Summers 1999: 21; Summers/Summers/Özcan/Stronach 1999: 19-22; Summers 2001: 39-60; Summers/Summers/Stronach 2001: 22-23; Summers/Summers/Özcan/Stronach 2001: 337-348; Summers/Summers 2002: 25-27; Summers/Summers/Stronach/Özcan 2002: 439-448; Summers/Summers/Stronach 2003a; Summers/Summers/Stronach 2003b: 449-460

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Herodotos'tan kaynaklanan tarihi coğrafya verilerine dayanarak Pteria'yı Sinope civarında aramak gereklidir. Çünkü Herodotos Pteria'nın Sinope yöresine düştüğünü çok açık bir şekilde söylemektedir (Herodotos, I, 76). Pteria olabilecekleri iddia edilen Boğazköy bugünkü yollardan Sinope'ye yaklaşık 330 km, Kerkenes Dağ ise 400 km uzaklıktadır. Eskiçağda en az 11 ve 13-14 günlük mesafeler olan bu uzaklıkların Sinope yöresine düşüklerini söylemek oldukça zordur (bkz. Harita).

Boğazköy ve Kerkenes Dağ'ın aksine Akalan'ın Sinope'ye yalnızca 120 km uzaklıkta olması ve coğrafi olarak gerçek anlamıyla Sinope yöresinde - Karadeniz Bölgesi'nde- bulunması, buranın Pteria olma olasılığını yükseltmektedir. Bunlara karşın, mesafeye göre yaptığımız bu lokalizasyon denemesinde bazı sorunlar vardır. Örneğin, Herodotos'un bahsettiği (Herodotos, I, 76), Lidya ve Med krallarının, ordularıyla birlikte bu kadar kuzeye çıkmış olmaları ve burada savaşmış olmaları tartışılabilir. Ayrıca, Herodotos'un Doğu dünyası hakkında verdiği bilgilerin Batı dünyası kadar gerçek ve sağlıklı olmadığı ve daha çok tahminlere dayandığı da düşünülmektedir. Ancak, Orta Karadeniz Bölgesi'nin İ.Ö. 6. yüzyılda Kappadokya bölgesi içinde anılmış olması (Herodotos I, 76), Yunan tarihçilerin, renkleri Suriye'deki halktan ve özellikle Aramiler'den beyaz olduğu için Beyaz Suriyeliler (*Leuko Syriens*) diye tanımladıkları halkın söz konusu bölgede yaşamış olmaları (Herodotos I, 72; 5, 49; 7, 72; Strabon 12, 3, 49), Herodotos'tan aktarılan alıntıda da bu durumun açıkça görülmesi Akalan'ın bulunduğu bölgenin Pteria için uygun olduğunun diğer önemli göstergeleridir.

Hiçbir yazılı belge ele geçmediği halde Pteria olduğu savunulan Kerkenes Dağ için en ilginç ve anlaşılmaz konu da, G.D. Summers'ın Pteria'nın ve dolayısıyla da Kerkenes Dağ'ın bir Med kenti olduğunu iddia etmesidir. Ancak Herodotos'ta böyle bir bilgi kesinlikle verilmemektedir. G.D. Summers'ın bu varsayımını dayandırdığı arkeolojik ve filolojik bulgular ise tartışmalı verilere dayanmaktadır. Ayrıca, Kerkenes Dağ'da gerçekleştirilmiş olan araştırmalar ve özellikle küçük çaplı kazılar, şimdiye değin G.D. Summers'ın varsayımını destekleyecek güçlü bulgular sunmamıştır.

G.D. Summers bir yazısında³⁵, S. Przeworski'ye gönderme yaparak, Stephanos Byzantios'un şimdi kayıp olan bir listesinde hem Sinope yakınındaki Pteria, hem de bir Med kenti olan Pterion'un anıldığını bildirmektedir. Pteria ile

³⁵ Summers 1997: 94

Pterion arasındaki isim benzerliğine dikkat çeken G.D. Summers, Pteria'nın dolayısı ile de Kerkenes Dağ'ın bir Med kenti olduğunu savunmaktadır. Ancak söz konusu listede hem Pteria hem de Pterion adlı kentlerden söz edilmesi birbirine benzer isimde iki antik kentin bulunduğunu açıkça belgelemektedir. Buradan da Sinope yakınındaki Pteria'nın Medlerle bir ilişkisinin olmadığını (Çünkü Pteria burada bir Med kenti olarak anılmamaktadır), Pterion'un ise, bir Med kenti olarak anıldığını ve bundan dolayı da Anadolu dışında, belki de Medlerin yaşamış olduğu Batı İran'da olması gerektiğini anlamaktayız. Ayrıca, Kerkenes Dağ bugüne değin yerleşim modeli ve yerleşim dokusu açısından Batı İran'da bulunan Med kentlerinin hiç birine benzememektedir. Batı İran'da yani anavatanları olan topraklarda bu kadar büyük ve organize bir kente sahip olmayan Medler'in niçin Orta Anadolu'da büyük bir yerleşim kurmuş oldukları gibi çok önemli bir soru da G.D. Summers'in bu konudaki tüm yazılarında yanıtı kalmaktadır.

Bütün bunlara ek olarak, E.F. Schmidt tarafından gerçekleştirilmiş olan ilk kazı çalışmaları³⁶ sonucunda ele geçirilmiş olan Alişar V türündeki boya bezekli çanak-çömlekler³⁷ ile fibulalar³⁸ Kerkenes Dağ'da Geç Demir Çağı'nda Orta Anadolu'lu bir halkın yaşadığına işaret etmektedir. Bu durumu doğrulayan buluntular G.D. Summers tarafından yürütülen kazılarda da görülmektedir. 2002 yılı kazıları sırasında Açma 01'deki taş döşeme üzerinde ele geçmiş olan tunç levhadan yapılmış olan ve şaha kalkmış pozisyonda betimlenmiş bir çift dağ keçisi figürünün alt kısmı³⁹, Pazarlı'da bulunmuş olan pişmiş toprak mimari kaplama levhaları üzerinde betimlenmiş olan dağ keçisi figürlerinin⁴⁰ çok yakın benzerleridir. Ayrıca, Kerkenes Dağ'da Orta Anadolu Geç Demir Çağı çanak-çömleği ele geçmiş⁴¹ olmasına karşın, Med ya da İran kökenli çanak-çömlek bulunmadığı ilgili yayınlardan izlenebilmektedir. Son yıllarda saptanmış olan apadana benzeri bir yapı⁴² İran etkili bir mimariyi yansıtmaya rağmen, tek başına Kerkenes Dağ'ın bir Med kenti olduğunu kanıtlamaktan uzaktır. Ancak herşeye karşın G.D. Summers yine de Kerkenes Dağ kentinin konumu, mimari özellikleri ve yerleşim dokusundan dolayı Medli bir karakteri olabileceğini savunuyor ise, bunun kuvvetli dayanakları olmayan bir varsayım olduğu açıktır.

³⁶ Schmidt 1929: 221-275

³⁷ Schmidt 1929: figs.53-54, 60-62

³⁸ Schmidt 1929: figs.70-71/K 28, K 88

³⁹ Summers/Summers/Stronach 2003a: Fig.16

⁴⁰ Akerström 1966: Taf. 88/1-4

⁴¹ Summers/Summers/Stronach 2003b: Şek. 6a

⁴² Summers 1997: fig.7; Summers/Summers 1998: fig.16.5

Çünkü, Kerkenes Dağ, genel özellikleri ile Geç Demir Çağı'nda -şimdiye değin tam olarak anlayamadığımız- bir takım önemli ve güçlü siyasi organizasyonlar sonucu Orta Anadolu'da kurulmuş olan Göllüdağ⁴³, Kululu⁴⁴, Çalapverdi⁴⁵ ve Havuzköy⁴⁶ gibi savunmaya ve askeri düzenlemelere ağırlık vermiş kale-kentlerden birisidir. Bu konuyla bir yazısında ilgilenmiş olan V. Sevin, Kerkenes Dağ'ın Medlerden çok Demir Çağı'nın yerli Anadolu krallarından birine ait olabileceğini belirtmiş ve bunun içinde Kaşkili Dadilu'yu önermiştir⁴⁷. Ayrıca, Pteria'nın Sorgun bölgesinde aranması gerekiyorsa, Kerkenes Dağ'ın 15-20 km güneydoğusunda ve ova üzerinde yer alan ünlü Alişar Höyük, güçlü savunma sistemi ve köklü Demir Çağı gelenekleriyle Pteria için Kerkenes Dağ'dan çok daha uygun bir yer olarak göze çarpmaktadır.

Başka bir önemli nokta ise, Akalan'ın boyutu ile ilgilidir. Kale kesimi yaklaşık olarak 24 dönümlük bir alan kaplayan Akalan'ın kuzey ve kuzeydoğusunda yer alan tarlalar (Res.1) üzerindeki yoğun olarak görülebilen çanak-çömlek parçaları bu kesimin bir aşağı şehir olabileceğine işaret etmektedir. Böylece, Boğazköy ve Kerkenes Dağ kadar büyük olmasa bile Akalan'ın yalnızca bir kale yerleşimi olmadığı, aynı zamanda bir aşağı şehre sahip olduğu da bütün bu değerlendirmeler içinde gözönünde tutulmalıdır. Akalan'da 2000 yılından itibaren Prof.Dr. Önder Bilgi başkanlığında, Doç.Dr. Sümer Atasoy ve Yrd.Doç.Dr. Şevket Dönmez'den oluşan bir ekip tarafından başlatılan projeler çerçevesinde⁴⁸ geliştirilen ve halen devam eden araştırmalar⁴⁹ ile yakın bir gelecekte başlanması öngörülen kazılar bütün bu sorunlara çözümler sunacaktır⁵⁰.

⁴³ Arık 1936: 27-42; Tezcan 1969: 211-215; Tezcan 1992: 1-29; Schirmer 1994: 237-242; Schirmer 1996: 335-344

⁴⁴ Özgüç 1971: 32-64; Özgüç 1975: 1-18

⁴⁵ Bittel 1958: 132 vd; Özgüç 1971: 65-70

⁴⁶ Boehmer 1967: 132-141; Özgüç 1971: 70

⁴⁷ Sevin 1998: 60-61

⁴⁸ "Samsun (Amisos) Bölgesi'nin Kültürel Gelişimi" ve "Akalan Kalesi Yüzey Araştırması" başlıklı bu projeler İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu'nca desteklenmiştir. Proje No. 1416/05052000 ve 1593/30042001

⁴⁹ Bilgi/Atasoy/Dönmez/Summerer 2002: 279-296; Bilgi/Atasoy/Gökçe/Dönmez 2003: 41-50

⁵⁰ Bu yazının hazırlanması sırasında görüşlerini ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof.Dr. Önder Bilgi ve Prof.Dr. Veli Sevin'e teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKÇA

- Akerström 1966: A. Akerström. *Die Architektonischen Terrakotten Kleinasiens*. Lund
- Akerström 1978: "Ionia and Anatolia-Ionia and the West. The Figured Architectural Terracotta Frieze: Its Penetration and Transformation in the East and in the West in the Archaic Period", *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology*, Vol. I : 319-327, TTKY
- Akurgal 1943: E. Akurgal. "Pazarlı'da Çıkan Eserler Üzerinde Yeni Araştırmalar", *Belleten VII/25*: 1-22
- Akurgal 1955: *Phrygische Kunst*. Ankara, TTKY
- Akurgal 1961: *Die Kunst Anatoliens*. Berlin
- Alkım 1973: U.B. Alkım. "İslahiye ve Samsun Bölgesinde 1972 Dönemi Çalışmaları", *Belleten XXXVII/147*: 435-438
- Alkım 1975: "Tilmen Höyük Kazısı ve Samsun Bölgesi Araştırmaları (1972)", *Türk Arkeoloji Dergisi XXI-2*: 23-28
- Arık 1936: R.O. Arık. "Göllüdağ Hafriyatı", *Türk Tarih Arkeologya ve Etnografya Dergisi III*: 27-42
- Atasoy 1997: S. Atasoy. *Amisos. Karadeniz Kıyısında Antik Bir Kent*. Samsun
- Bayburtluoğlu 1979: İ. Bayburtluoğlu. "Eskiyapar Phryg Çağı", *VIII. Türk Tarih Kongresi*, Cilt 1, Ankara: 293-303, TTKY
- Bilgi 1999: Ö. Bilgi, "İkiztepe in the Late Iron Age", *Anatolia Studies 49*: 27-54
- Bilgi/Atasoy/Dönmez/Summerer 2002: Ö. Bilgi, S. Atasoy, Ş. Dönmez ve L. Summerer. "Samsun (Amisos) Bölgesi'nin Kültürel Gelişimi Projesi ile İlgili Yüzey Araştırması", *19. Araştırma Sonuçları Toplantısı-1*: 279-296
- Bilgi/Atasoy/Gökçe/Dönmez 2003: Ö. Bilgi, S. Atasoy, F. Gökçe ve Ş. Dönmez. "2001 Yılı Samsun İli Yüzey Araştırması", *20. Araştırma Sonuçları Toplantısı-2*: 41-50
- Bittel 1958: K. Bittel. "Bemerkungen zu zwei Eisenzeitlichen Fundstellen in Nordkappadokien", *Istanbuler Mitteilungen 8*: 132-151
- Bittel 1970: *Hattusha: The Capital of the Hittites*. Oxford
- Boehmer 1967 : R.M. Boehmer. "Havuzköy in Ostkappadokien", *Archäologischer Anzeiger 1967/2*: 132-141
- Bossert 2000: E.M. Bossert. *Die Keramik Phrygischer Zeit von Boğazköy. Boğazköy-Hattusa Ergebnisse der Ausgrabungen XVIII. am Rhein*
- Bossert 1942: H.Th. Bossert. *Altanatolien*. Berlin

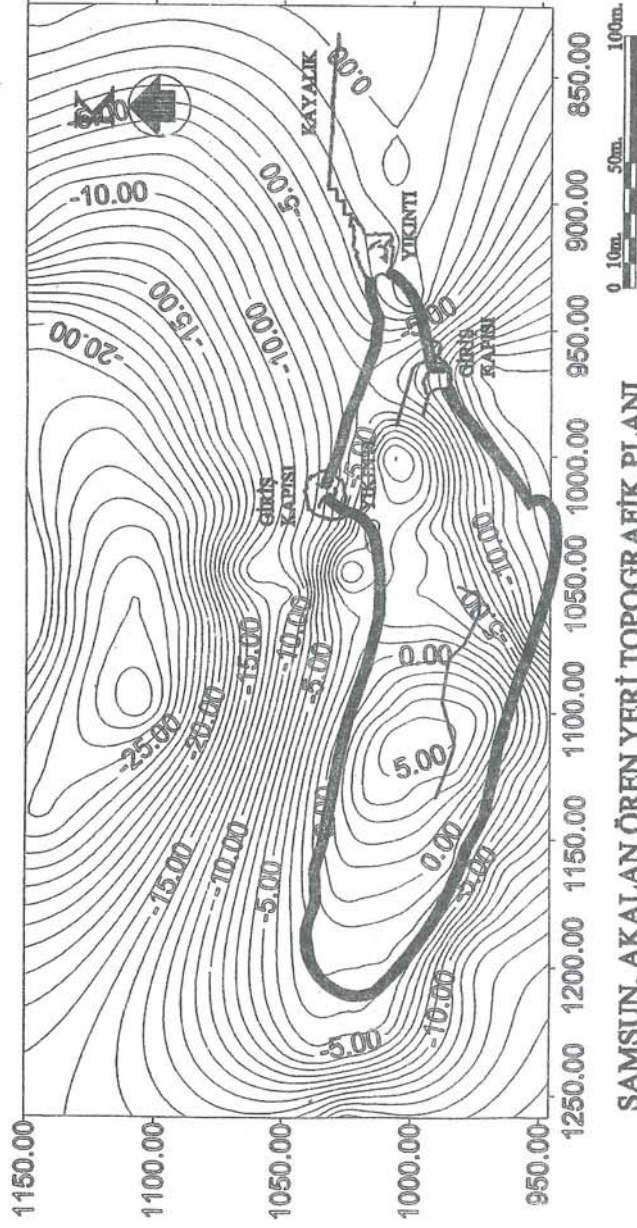
- Cummer 1976: W.W. Cummer. "Iron Age Pottery from Akalan", *Istanbul Mitteilungen* 26: 31-36
- Dengate 1978: J.A. Dengate, "A Site Survey Along the South Shore of Black Sea", *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology*, Vol.I, Ankara: 245-258, TTKY
- Dönmez 1999: Ş. Dönmez. "Sinop-Samsun-Amasya İlleri Yüzey Araştırması, 1997", *XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı-II*: 513-536
- Dönmez 2000: "Orta Karadeniz Bölgesi Yüzey Araştırması", *Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999)* (Ed. O. Belli). Ankara: 330-334
- French 1991: D. French. "The Iron Age in the Black Sea", *Thracia Pontica IV*: 237-240
- Haspels 1971: C.H.E. Haspels. *The Highlands of Phrygia Sites and Monuments*. Princeton
- Huxley 1966: G.L. Huxley. *The Early Ionians*. London
- Kansu/Özgüç 1941: Ş.A. Kansu ve T. Özgüç. "Zile ve Civarının Ön ve Eski Tarihine Ait Yeni Buluntuları", *Ülkü XVII/99*: 215-219
- Kızıltan 1992: Z. Kızıltan. "Samsun Bölgesi Yüzey Araştırmaları", *Belleten LVII/215*: 213-241
- Kjelberg 1940: L. Kjelberg. *Larisa am Hermos. Die Architektonischen Terrakotten*. Stockholm
- Koch 1915: H. Koch. "Studien zu den Campanischen Dachterraccotten", *Römische Mitteilungen* 30: 1-115
- Kökten 1945: İ.K. Kökten. "Kuzey-Doğu Anadolu Prehistoryasında Bayburt ve Çevresinin Yeri", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi III/5*: 465-486
- Kökten/Özgüç/Özgüç 1945: İ.K. Kökten, N. Özgüç ve T. Özgüç. "1940 ve 1941 Yılında Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Samsun Bölgesi Hakkında İlk Kısa Rapor", *Belleten IX/35*: 361-400
- Koşay 1941: H.Z. Koşay. *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Pazarlı Hafriyatı*. Ankara, TTKY
- Macridy 1907: Th. Macridy. "Une citadelle Archaïque du Pont", *Mitteilungen der Vorderasiatischen Gessellschaft* 4: 167-175
- Maksimova 1956: M.I. Maksimova. *Antichnye Goroda Yugovostochnogo Prichernomoyra*. Moskova

- Müller-Karpe 1995: V. Müller-Karpe. "Atlı Göçebelerden Kalma Anadolu'daki Kovanlı Savaş Kazmaları", *In Memoriam I. Metin Akyurt- Bahattin Devam Anı Kitabı. Eski Yakın Doğu Kültürleri Üzerine İncelemeler/ Studies for Ancient Near Eastern Cultures*. İstanbul: 233-238
- Omura 1992: S. Omura. *Kaman-Kalehöyük I. Ibaraki*
- Osten 1929: H.H. von der Osten. *Explorations in Central Anatolia Season of 1926* (OIP V). Chicago
- Osten 1937: *The Alishar Hüyük Seasons of 1930-32 Part III* (OIP XXX). Chicago
- Osten/Schmidt 1930: H.H. von der Osten ve E. Schmidt. *The Alishar Hüyük Season of 1927* (OIP VI). Chicago
- Özgüç 1971: T. Özgüç. *Demir Devrinde Kültepe ve Civarı*. Ankara, TTKY
- Özgüç 1975: "Kululu Hakkında Yeni Gözlemler", *Anadolu/Anatolia XVII*: 1-18
- Özgüç 1978: *Maşat Höyük Kazıları ve Çevresindeki Araştırmalar/ Excavations at Maşat Höyük and Investigations in Its Vicinity*. Ankara, TTKY
- Özgüç 1982: *Maşat Höyük II. Boğazköy'ün Kuzeydoğusunda Bir Hitit Merkezi/ A Hittite Center Northeast of Boğazköy*. Ankara, TTKY
- Özsait 1990: M. Özsait. "Orta Karadeniz Bölgesi'nde Yeni Prehistorik Yerleşimler", *Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri III*, Samsun: 124-131
- Przeworski 1929: S. Przeworski. "Die Lage von Pteria", *Archiv Orientalni I*: 312-315
- Przeworski 1935: "Der Grottenfund von Ordu", *Archiv Orientalni VII*: 390-414
- Roebuck 1959: C. Roebuck. *Ionian Trade and Colonisation*. New York
- Schirmer 1994 : W. Schirmer. "Göllüdağ 1992", *XI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*: 237-242
- Schirmer 1996 : "Göllüdağ 1993-1994", *XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı-II*: 335-344
- Schmidt 1929: E.F. Schmidt. "Test Excavations in the City of Kerkenes Dagh", *The American Journal of Semitic Languages and Literatures XLV*: 221-274
- Schmidt 1933: *The Alishar Hüyük Seasons of 1928 and 1929*. Part II (OIP XX). Chicago
- Sevin 1998: V. Sevin. "Tarihsel Coğrafya", *Kapadokya* (Ed. M. Sözen). İstanbul: 44-61

- Summers 1997: G.D. Summers. "The Identification of the Iron Age on Kerkenes Dağ in Central Anatolia Dağ", *Journal of Near Eastern Studies* 56/2: 81-94
- Summers 2001: "Keykavus Kale and Associated Remains on the Kerkenes Dağ in Cappadocia, Central Turkey", *Anatolia Antiqua IX*: 39-60
- Summers/Summers 1995a: M.E.F. Summers ve G.D. Summers. "Kerkenes Dağ 1993", *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*: 567-573
- Summers/Summers 1995b: "Kerkenes Dağ Survey Project", *Anatolian Archaeology I*: 22-25
- Summers/Summers 1996a: "Kerkenes Dağ 1994", *XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı-I*: 99-122
- Summers/Summers 1996b: "Kerkenes Dağ", *Anatolian Archaeology 2*: 27-28
- Summers/Summers 1997a: "Kerkenes Dağ 1995", *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı-II*: 331-358
- Summers/Summers 1997b: "Kerkenes Dağ", *Anatolian Archaeology 3*: 23-25
- Summers/Summers 1998a: "The Kerkenes Dağ Project", *Ancient Anatolia*, Oxford: 179-194
- Summers/Summers 1998b: "Kerkenes Dağ", *Anatolian Archaeology 4*: 25-27
- Summers/Summers 1999: "Kerkenes Dağı 1997", *XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı-II*: 121-151
- Summers/Summers 2002: "The Kerkenes Project", *Anatolian Archaeology 8*: 25-27
- Summers/Summers/Ahmet 1995: M.E.F. Summers, G.D. Summers ve K. Ahmet. "The Regional Survey at Kerkenes Dağ: An Interim Report on the Season of 1993 and 1994", *Anatolian Studies XLV*: 43-68
- Summers/Summers/Stronach 2001: G.D. Summers, M.E.F. Summers ve D. Stronach. "The Kerkenes Project 2001", *Anatolian Archaeology 7*: 22-23
- Summers/Summers/Stronach 2003a: *Kerkenes News 5*, Ankara
- Summers/Summers/Stronach 2003b: "Kerkenes Dağı Projesi 2001", *24. Kazı Sonuçları Toplantısı-I*: 449-460
- Summers/Summers/Özcan/Stronach 1999: G.D. Summers, M.E.F. Summers, M. Özcan ve D. Stronach. "Kerkenes Dağ 1999", *Anatolian Archaeology 5*: 19-22
- Summers/Summers/Özcan/Stronach 2001: "Kerkenes Dağı Projesi 1999", *22. Kazı Sonuçlar Toplantısı-I*: 337-348

- Summers/Summers/Stronach/Özcan 2002: G.D. Summers, M.E.F. Summers, D. Stronach ve M. Özcan. "Kerkenes Dağı Projesi 2000", *23. Kazı Sonuçları Toplantısı-1*: 439-448
- Summers/Summers/Baturayoğlu/Harmanşah/McIntosh 1996: F. Summers, G.D. Summers, N. Baturayoğlu, Ö. Harmanşah ve E.R. McIntosh, "The Kerkenes Dağ Survey: An Interim Report", *Anatolian Studies XLVI*: 201-234
- Tarhan 1984: T. Tarhan. "Eski Anadolu Tarihinde Kimmerler", *1. Araştırma Sonuçları Toplantısı*: 109-120
- Tezcan 1969: B. Tezcan. "1968 Göllüdağ Kazısı", *Türk Arkeoloji Dergisi XVII-2*: 211-215
- Tezcan 1992: "1969 Göllüdağ Kazısı", *Türk Arkeoloji Dergisi XXX*: 1-29
- Ünal 1982: V. Ünal. "Zwei Graber eurasischer Reiternomaden im nördlichen Zentralanatolien", *Beiträge zur Allgemeinen und Vergleichenden Archaologie 4*: 65-81

SAMSUN, AKALAN ÖREN YERİ TOPOGRAFIK PLANI

Resim 1 : Akalan'ın kuzeydoğudan genel görünüşü

Resim 2 : Akalan'ın doğusunda yer alan işlenmiş kayalar

Resim 3 : Güney giriş kapısının batısında yer alan sur duvarı, Akalan

Resim 4 : Yasadışı kazılar sonucu tahrip edilmiş kuzeydoğu sur duvarlarının kale içinden görünüşü, Akalan

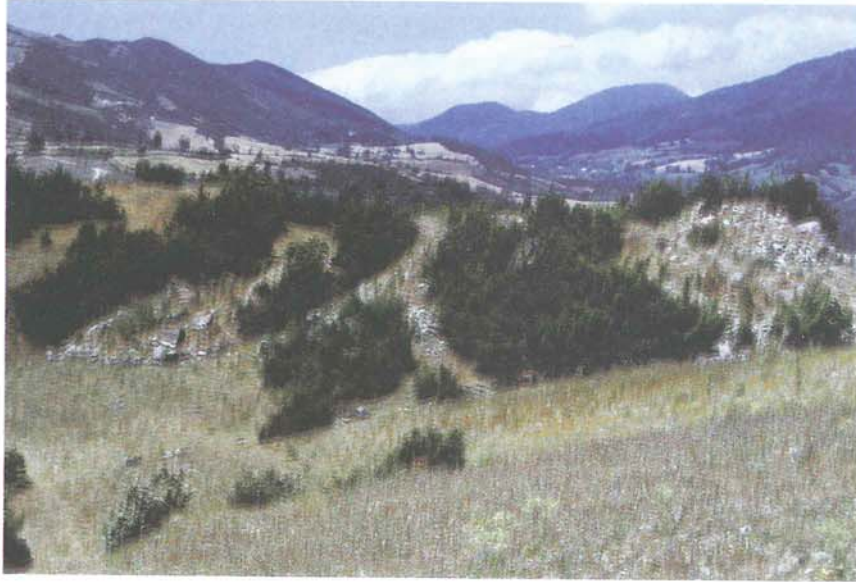
Resim 5 : Güneydoğu girişinin kazı sonrası durumu, Akalan (Macridy 1907: Fig.11)

Resim 6 : Güneydoğu girişinin yasadışı kazılar sonucu tahrip edilmeden önceki durumu, Akalan

Resim 7 : Doğu ve güneydoğu sur duvarlarının kazı sırasındaki görünüşleri, Akalan (Macridy 1907: Fig.10)

Resim 8 : Akalan'ın güneydoğudan genel görünüşü

Resim 9 : Kale içinin batıdan görünüşü, Akalan

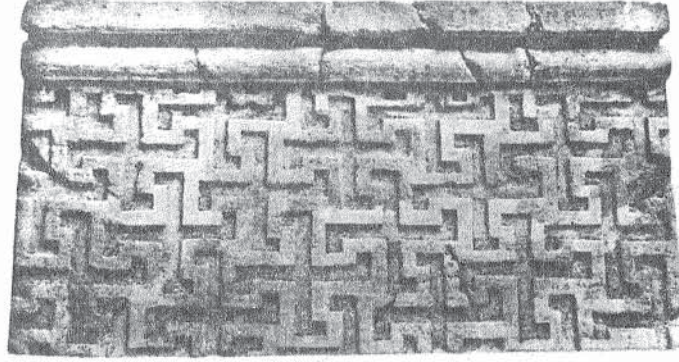
Resim 10 : Karşılıklı duran kabartma Aslan-Panter figürlü çörlen delikli pişmiş toprak mimari kaplama levhası, Akalan (Akerström 1966: Taf.61/2)

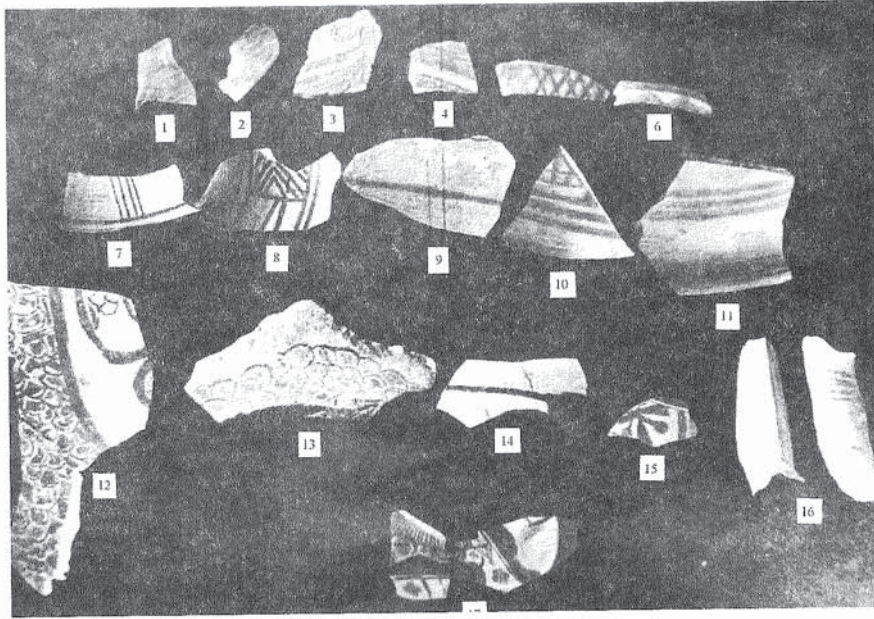
Resim 11 : Kabartma örgü bandı motifiyle bezenmiş pişmiş toprak mimari kaplama levhası, Akalan (Akerström 1966: Taf.67/5)

Resim 12 : Kabartma örgü bandı-rozet motifleriyle bezenmiş pişmiş toprak mimari kaplama levhası, Akalan (Akerström 1966: Taf.67/4)

Resim 13 : Kabartma meander motifiyle bezenmiş pişmiş toprak mimari kaplama levhası, Akalan (Akerström 1966: Taf.63/2)

Resim 14 : Kazı sırasında ele geçmiş buluntulardan bir grup, Akalan (Macridy 1907: Fig.12)

Resim 15 : Çalı Evliya'nın güneyden genel görünüşü, Yeşilyurt Köyü, Taşova, Amasya

Resim 16 : Geyik Baba'nın doğudan genel görünüşü, Gürsu Köyü, Taşova, Amasya